

Sygn. akt III PUNP 5/21

POSTANOWIENIE

Dnia 23 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriłło

w sprawie z odwołania W. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.

o emeryturę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 23 listopada 2021 r.,

na skutek skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w R.

z dnia 14 sierpnia 2017 r., sygn. akt IV U (...),

odrzuca skargę.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w R. wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2017 r. oddalił odwołania W. G. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z dnia 6 kwietnia 2017 r. i z dnia 1 czerwca 2017 r., w których to decyzjach odmówiono wnioskodawcy prawa do emerytury z obniżonego wieku wobec nie spełnia warunków określonych przepisem art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, bowiem na dzień 1 stycznia 1999 r. nie udowodnił on 15 lat wykonywania pracy w szczególnych warunkach oraz 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych.

W. g. wniósł w dniu 6 września 2019 r. skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem powyższego wyroku.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie: I. prawa materialnego - 1) art. 184 w związku z art. 32 ust. 1, 1a i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze; 2) § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z pkt 12 działu IX wykazu A załącznika do rozporządzenia oraz działu IX pkt 2 ppkt 2 zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 lipca 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu zdrowia i opieki społecznej; 3) dział XIV pkt 12 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze; 4) art. 97 § 2 k.p. w związku z art. 125 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych 5) naruszenie konstytucyjnej zasady zawartej w art. 67 ust. 1 Konstytucji RP, jaką jest prawo do zabezpieczenia społecznego, a także II. przepisów postępowania mających wpływ na wynik sprawy, to jest art. 233 w związku z art. 328 § 2 k.p.c.

Wskazując na powyższe zarzuty, skarżący wniósł o stwierdzenie, na podstawie art. 424¹ § 2 k.p.c., niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, tj. wyroku Sadu Okręgowego w R. z dnia 14 sierpnia 2017 r., w przedmiocie odmowy przyznania wnioskodawcy emerytury za pracę w warunkach szczególnych.

Ponadto, wniósł o zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania i nieobciążanie skarżącego kosztami postępowania ze skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, a także zwolnienie wnioskodawcy od kosztów sądowych w całości, albowiem nie jest on w stanie ich ponieść bez uszczerbku dla koniecznego utrzymania siebie i rodziny.

Skarżący wskazał, że nie jest możliwa zmiana lub uchylenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych, ani podstawy „nieważnościowe”, ani właściwe podstawy restytucyjne nie zachodzą. Nie zachodzą przesłanki do wznowienia postępowania wymienione w art. 401 k.p.c., zaś odmowa przyznania

prawa do emerytury zgodnie z przepisem art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, mimo spełnienia wymogów ustawowych, narusza porządek prawny w RP i godzi także w podstawowe prawo konstytucyjne człowieka, jakim jest ustawowa realizacja konstytucyjnego prawa socjalnego, jakim jest prawo do zabezpieczenia społecznego zgodnie ze spełnianymi wymogami ustawowymi. Tym samym skarga spełnia warunek formalny określony w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.

W odpowiedzi na skargę organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga podlega odrzuceniu jako niespełniająca koniecznych warunków.

Analizując kwestię dopuszczalności przedmiotowego środka zaskarżenia warto przypomnieć, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia została wprowadzona do Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz.98). Uzasadnienia dla ustanowienia tej instytucji należy poszukiwać na gruncie unormowań art. 77 ust.1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 417-417² i art.421 k.c. W art. 417¹ § 2 k.c. przyjęto bowiem, że jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia, można żądać jej naprawienia po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu jego niezgodności z prawem. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest jednym z takich „właściwych postępowań”, o jakim stanowi art. 417¹ § 2 k.c. Jest to specjalny środek prawny, umiejscowiony w Kodeksie postępowania cywilnego wśród nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Skarga kwalifikowana jest jako samodzielny, autonomiczny sposób badania legalności działalności jurysdykcyjnej sądów powszechnych, służący osobie zamierzającej dochodzić od państwa wynagrodzenia szkody wyrządzonej działaniami władzy publicznej, o której mowa w art. 77 ust. 1 Konstytucji RP.

W myśl art. 424¹ § 1 k.p.c., w brzmieniu nadanym przez art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 155, poz. 1037), obowiązującym od 25 września 2010r., można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. W uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej podkreślono, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia przysługuje tylko od prawomocnych wyroków sądu drugiej instancji kończących postępowanie w sprawie oraz postanowień co do istoty sprawy kończących postępowanie, wydanych przez sąd drugiej instancji w postępowaniu nieprocesowym, w postępowaniu o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczeń sądów państw obcych oraz w postępowaniu o uznanie i stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed sądem polubownym za granicą (art. 424, art. 519, art. 1148 § 3, art. 1151¹ § 3 i nowy art. 1215 § 3 k.p.c.). Od innych prawomocnych orzeczeń skarga nie przysługuje.

W istocie bowiem powyższa zmiana legislacyjna nie pozbawia strony możliwości dochodzenia odszkodowania w tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, innego niż wymienione w art. 424¹ § 1 k.p.c., co więcej – upraszcza jego drogę, gdyż stosownie do art. 424^{1b} k.p.c. (dodanego na podstawie tej samej ustawy) – w przypadku prawomocnych orzeczeń, od których skarga nie przysługuje, odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem można domagać się bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem w postępowaniu ze skargi, chyba że strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jest środkiem prawnym sformalizowanym. Wysokie wymagania formalne stawiane skardze są związane nie tylko z jej specjalną, nadzwyczajną funkcją w systemie prawa, ale wynikają także z potrzeby spełnienia wysokich oczekiwań profesjonalnych. Zgodnie z art. 424⁵ § 1 k.p.c. skarga o stwierdzenie niezgodności

z prawem prawomocnego orzeczenia powinna zawierać oznaczenie orzeczenia, od którego została wniesiona, przytoczenie jej podstaw i ich uzasadnienia, wskazanie przepisu prawa, z którym zaskarżone orzeczenie jest niezgodne, uprawdopodobnienie wyrządzenia szkody, spowodowanej przez wydanie orzeczenia, którego skarga dotyczy, wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe i wniosek o stwierdzenie niezgodności orzeczenia z prawem.

Wymienione wymagania skargi mają charakter konstrukcyjny i powinny być spełnione kumulatywnie. To oznacza, że skarga niespełniająca któregokolwiek z nich jest dotknięta tzw. brakiem istotnym, nienaprawialnym w trybie właściwym dla usuwania braków i podlega odrzuceniu bez wzywania do ich usunięcia. Każde z wymagań przewidzianych w art. 424⁵ § 1 k.p.c. ma charakter samoistny, powinno być zatem spełnione niezależnie od innych wymagań (postanowienia Sąd Najwyższego: z dnia 20 lipca 2005 r., IV CNP 1/05, OSNC 2006 nr 1, poz. 17 oraz z dnia 18 stycznia 2006 r., III CNP 21/05, niepublikowane).

Element konstrukcyjny skargi z art. 424⁵ § 1 pkt 2 k.p.c. jest formalnym odpowiednikiem regulacji, zgodnie z którą skargę można oprzeć na podstawie naruszenia prawa materialnego lub procesowego (art. 424⁴ k.p.c.), natomiast wymaganie z art. 424⁵ § 1 pkt 3 k.p.c. dotyczy konkretnego przepisu, z którym zaskarżane naruszenie jest niezgodne. Można zarzucić naruszenie wielu przepisów prawa materialnego lub procesowego, które mogą, lecz nie muszą spowodować niezgodności z prawem. Zatem spełnienie wymagania przytoczenia podstaw skargi i ich uzasadnienia polega, podobnie jak w przypadku skargi kasacyjnej, na tym, że skarżący powinien wskazać, na której z przewidzianych w art. 424⁴ k.p.c. podstaw opiera skargę, następnie przytoczyć - oznaczone numerem artykułu (paragrafu, ustępu) - naruszone przepisy prawa i wyjaśnić, na czym ich naruszenie polega.

Z treści art. 424⁴ i art. 424⁵ § 1 pkt 2 i 3 k.p.c. wynika jednoznacznie, że ustawodawca oddzielił podstawy skargi, a więc także przepisy składające się na ich uzasadnienie, od przepisu prawa, z którym zaskarżone orzeczenie jest niezgodne. Obowiązek wskazania przepisu prawa, z którym zaskarżone orzeczenie jest niezgodne, jest wymogiem odrębnym od powinności przytoczenia w skardze jej podstaw oraz ich uzasadnienia. Taka konstrukcja wskazuje, że nie wszystkie wady

postępowania poprzedzającego wydanie orzeczenia, wytykane w ramach podstaw, powodują niezgodność orzeczenia z prawem, i na odwrót, nie wszystkie przepisy naruszone przez sąd w postępowaniu poprzedzającym wydanie orzeczenia są tymi przepisami, z którym orzeczenie jest niezgodne. Wskazanie zatem przez skarżącego przepisów prawa materialnego i przepisów postępowania, które zostały naruszone przez sąd, w ramach przytoczenia podstawy skargi, nie spełnia jednocześnie wymogu określonego w art. 424⁵ § 1 pkt 3 k.p.c. i odwrotnie - wskazanie przepisu prawa materialnego lub przepisów postępowania, z którym orzeczenie jest niezgodne, nie spełnia wymogu określonego w art. 424⁵ § 1 pkt 2 k.p.c., tj. wskazania podstaw skargi i jej uzasadnienia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2007 r., I BP 57/06, LEX nr 611387; z dnia 25 sierpnia 2010 r., II BU 2/10, LEX nr 653670 oraz wyrok z dnia 26 stycznia 2012 r., I BP 4/11, LEX nr 1135985; z dnia 13 grudnia 2018 r., I BP 11/17, LEX nr 2591097; z dnia 4 marca 2021 r., PUNP 3/21, LEX nr 3191135; z dnia 29 stycznia 2021 r., II CNP 18/20, LEX nr 3160455; z dnia 11 marca 2021 r., I PUNPP 2/21, LEX nr 3209571).

Zdaniem Sądu Najwyższego, skarga ubezpieczonego nie spełnia powyższego wymagania. Skarga nie zawiera bowiem odrębnego wniosku o stwierdzenie niezgodności wyroku z prawem ze wskazaniem przepisu (przepisów), z którym orzeczenie to jest niezgodne, poprzestając na określeniu w ramach podstawy skargi przepisów prawa materialnego i przepisów postępowania, które zostały naruszone przez Sąd Okręgowy w R. przy ferowaniu zaskarżonego wyroku. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2018 r.

Godzi się podkreślić, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest nadzwyczajnym – a więc *ex definitione* – wyjątkowym środkiem zaskarżenia, przysługującym tylko wtedy, gdy łącznie spełnione są dwie przesłanki. Po pierwsze, przez wydanie zaskarżonego wyroku stronie została wyrządzona szkoda. Musi więc istnieć związek przyczynowy między wydaniem orzeczenia a powstaniem szkody, co strona wnosząca skargę powinna co najmniej uprawdopodobnić (art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c.). Drugą przesłanką wniesienia skargi jest brak możliwości zmiany lub uchylenia zaskarżonego wyroku w drodze

przysługujących stronie środków prawnych (zarówno w chwili orzekania co do tej skargi, jak i w przeszłości).

Mając na uwadze pierwszą z wymienionych przesłanek dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku, oczywistym jest, że jednym z istotnych elementów konstrukcyjnych skargi jest uprawdopodobnienie wyrządzenia szkody spowodowanej przez wydanie orzeczenia, którego skarga dotyczy. Należy przy tym dostrzegać aspekt formalny i merytoryczny tego składnika skargi. Aspekt merytoryczny łączy się wyraźnie i bezpośrednio z art. 417¹ § 2 k.c., będącym przyczyną unormowania procesowego. Przepisy dotyczące skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹-424¹² k.p.c.) umożliwiają poszkodowanemu uzyskanie naprawienia przez Skarb Państwa szkody wyrządzonej wydaniem orzeczenia niezgodnego z prawem, nie otwierają natomiast drogi do realizacji innych zamierzeń, np. uzyskania satysfakcji moralnej. Z tego względu przystąpienie przez Sąd Najwyższy do badania zgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wymaga uprawdopodobnienia przez skarżącego wyrządzenia szkody przez wydanie orzeczenia, którego skarga dotyczy. Jest to aspekt formalny. Uprawdopodobnienie szkody (art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c.) polega na przedstawieniu wyodrębnionego wyводу wskazującego, że szkoda została wyrządzona oraz określającego czas jej powstania, postać i związek przyczynowy z wydaniem orzeczenia niezgodnego z prawem. Użycie trybu dokonanego w art. 424⁵ § 1 pkt 4 i art. 424¹ § 1 k.p.c. nakazuje przyjąć, że chodzi o szkodę, która już nastąpiła, a nie szkodę hipotetyczną, zagrażającą skarżącemu w przyszłości. Przesłanką dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest istnienie szkody w chwili wnoszenia skargi, a nie możliwość wystąpienia szkody w przyszłości. Uprawdopodobnienie szkody oznacza złożenie przez skarżącego oświadczenia, że szkoda wystąpiła, oraz wskazanie jej rodzaju i rozmiaru. Spełnienie tego warunku można przyjąć tylko wtedy, gdy twierdzenie to zostanie uzasadnione na tyle, że będzie można uznać je za prawdziwe. W tym celu skarżący może powoływać i przedstawiać wszelkie dowody. Już w chwili rozpoznawania skargi na bezprawność wyroku Sąd Najwyższy musi być przekonany, że szkoda rzeczywiście powstała, a także wiedzieć, na czym polega,

jaki jest jej rozmiar i czy możliwe jest jej naprawienie przez wypłatę stosownego odszkodowania (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 września 2005 r., III CNP 5/05; z dnia 4 sierpnia 2009 r., II CNP 43/09; z dnia 10 grudnia 2010 r., niepublikowane; z dnia 11 stycznia 2006 r., II CNP 13/05, OSNC 2006 nr 6, poz. 110; z dnia 31 stycznia 2006 r., IV CNP 38/05, OSNC 2006 nr 7-8, poz. 141; z dnia 31 października 2013 r., III CNP 28/13, niepublikowane; z dnia 9 grudnia 2013 r., II CNP 43/13, niepublikowane; z dnia 18 listopada 2014 r., IV CNP 33/14, niepublikowane; z dnia 15 grudnia 2016 r., V CNP 49/16, niepublikowane; z dnia 25 czerwca 2019 r., V CNP 1/19, niepublikowane; z dnia 19 stycznia 2021 r., I PUNP 1/21, LEX nr 3108619; z dnia 28 stycznia 2021 r., III CNP 12/20, LEX nr 3224276; z dnia 23 lutego 2021 r., V CNP 13/20, LEX nr 3123488; z dnia 26 kwietnia 2021 r., II CNP 16/20, LEX nr 3219744).

W niniejszym przypadku powyższe wymaganie konstrukcyjne skargi nie zostało spełnione, gdyż skarżący nie przedstawił wyodrębnionego wyводу wskazującego na wystąpienie po jego stronie szkody w następstwie wydania zaskarżonego wyroku, jej rodzaju i rozmiarów. Należy pamiętać, że każde wymaganie przewidziane w art. 424⁵ § 1 k.p.c. ma charakter samoistny, powinno być zatem spełnione samodzielnie, niezależnie od innych wymagań. Zamieszczenie w skardze poszczególnych jej elementów konstrukcyjnych powinno nastąpić w sposób jednoznaczny i wyraźny tak, aby Sąd Najwyższy nie musiał domniemywać ich istnienia i doszukiwać się ich w innych elementach skargi (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2006 r., III CNP 62/06, LEX nr 610081).

Jak zauważono wyżej, dugą przesłanką wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest brak możliwości zmiany lub uchylenia zaskarżonego orzeczenia w drodze przysługujących stronie środków prawnych (zarówno w chwili orzekania co do tej skargi, jak i w przeszłości).

Przepis art. 424¹ § 1 k.p.c. wprowadza do Kodeksu postępowania cywilnego znane doktrynie pojęcie środków prawnych. Na ogół przyjmuje się, że pojęcie środków prawnych jest szersze od pojęcia środków zaskarżenia. Przez środki prawne należy więc rozumieć nie tylko zwyczajne środki zaskarżenia, czyli środki odwoławcze (apelację i zażalenie), inne środki zaskarżenia (w rozumieniu art. 363

§ 1 k.p.c., określane również mianem szczególnych, jak np. sprzeciw od wyroku zaocznego, zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym) oraz nadzwyczajne środki zaskarżenia (przede wszystkim skargę kasacyjną i skargę o wznowienie postępowania). Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest dopuszczalna, gdy zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze jednego z tak rozumianych środków prawnych nie była i nie jest możliwa, co strona musi wykazać. W korelacji z przedstawioną naturą i funkcją skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia pozostaje bowiem wynikające z art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. wymaganie konstrukcyjne, aby skarga zawierała wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe, a ponadto, gdy skargę wniesiono, stosując art. 424¹ § 2 k.p.c., że występuje wyjątkowy wypadek uzasadniający wniesienie skargi. Zgodnie z art. 424⁸ § 2 k.p.c., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia podlega zaś odrzuceniu, jeżeli zmiana zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych była lub jest możliwa, albo jeżeli nie zachodzi wyjątek, o którym mowa w art. 424¹ § 2 k.p.c.

Trzeba podkreślić, że co do zasady, skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie może być kierowana do wyroku sądu pierwszej instancji oraz do tych wyroków sądu drugiej instancji, których trafność i legalność mogła zostać zakwestionowana w drodze przysługujących stronie środków prawnych. W przeciwnym razie skarga straciłaby swoją wyjątkowość i stałaby się zwykłym środkiem do weryfikacji prawomocnych wyroków. Rozstrzygnięcie sporu (sprawy sądowej) odbywa się bowiem w zwykłym postępowaniu i między jego stronami. Cechą szczególnej skargi unormowanej w art. 424¹ i nast. k.p.c. jest więc wyczerpanie toku instancji i możliwości odwoławczych w sprawie pierwotnej. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem nie może być zaś traktowana jako alternatywny, uzupełniający środek zaskarżenia wobec instrumentów procesowych przysługujących w postępowaniu zasadniczym, a uprawnienia strony do kwestionowania zgodności prawomocnego wyroku z prawem nie mogą być oceniane w oderwaniu od staranności zachowania w toku postępowania instancyjnego. Nie sposób zatem aprobować tezy, że skarga

o stwierdzenie niezgodności z prawem miałyby przysługiwać od wszelkich wyroków, które uprawomocniły się w następstwie niewniesienia lub nieskutecznego wniesienia przez stronę przewidzianego prawem środka zaskarżenia (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 lipca 2007 r., SK 4/07, OTK – A 2007 nr 7, poz. 83 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 1 października 2008 r., V CNP 79/08, LEX nr 512973 i z dnia 9 grudnia 2008 r., I BU 4/08, OSNP 2010 nr 13–14, poz. 175).

Odstępstwo od wskazanej reguły przewiduje art. 424¹ § 2 k.p.c., który statuuje uprawnienie do wniesienia skargi od prawomocnego wyroku sądu pierwszej lub drugiej instancji, gdy strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych, a zmiana bądź uchylenie wyroku w drodze innych środków prawnych nie jest możliwa. Dopuszczalność skargi w takich przypadkach uzależniona jest jednak od spełnienia dwóch dodatkowych kryteriów kwalifikacyjnych: istnienia wyjątkowego wypadku oraz występowania niezgodności orzeczenia z prawem o kwalifikowanym charakterze, wynikającym z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela. Cytowane unormowanie z racji swego szczególnego charakteru powinno być wykładane ściśle. Możliwość skorzystania przez stronę ze skargi w omawianej sytuacji zależy więc zarówno od przyczyn niezgodności z prawem wyroku, ocenianych w kontekście naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, jak i od powodów, dla których strona postępowania sądowego nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych do zaskarżenia orzeczenia.

Odnosnie do pierwszej z przesłanek wymienionych w art. 424¹ § 2 k.p.c., tj. sfery podstaw niezgodności z prawem prawomocnego wyroku, warto zauważyć, iż nie chodzi o niezgodność z prawem tylko taką, o jakiej mowa w §1 tegoż artykułu, lecz o niezgodność kwalifikowaną, polegającą na naruszeniu podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela. Inaczej rzecz ujmując, podstawa skargi powinna wskazywać i wykazywać szczególny przypadek naruszenia prawa w wyniku wydania zaskarżonego wyroku przez skonkretyzowanie norm prawnych wyrażających owe podstawowe zasady, wolności lub prawa. Spełnienie przez stronę wymagania z art. 424⁵ § 1 pkt 5 *in fine*

k.p.c. sprowadza się zatem do zawarcia w skardze wyodrębnionej, juretrycznej argumentacji, przedstawiającej jakie podstawowe zasady porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo prawa człowieka i obywatela narusza zaskarżony wyrok i wskazania, na czym polegała obraza przepisów mających znaczenie dla ich obrony (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2006 r., II CNP 2/06, OSNC 2006 nr 6, poz. 112). W wypadku powołania się na naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego konieczne jest więc wykazanie, że dana zasada istnieje i ma podstawowe znaczenie dla porządku prawnego oraz dokładne określenie, w jaki sposób doszło do naruszenia tej zasady w wyniku wydania orzeczenia. Gdy zaś skarżący powołuje się na naruszenie konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela niezbędne jest oprócz wskazania danej zasady, przytoczenie przepisu Konstytucji, z którego zasada wynika oraz dokładne określenie sposobu jej naruszenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2010 r., IV CNP 101/09, LEX nr 590258). Wykazanie obydwu przesłanek dopuszczalności skargi wymienionych w art. 424¹ § 2 k.p.c. stanowi samoistny element tegoż nadzwyczajnego środka zaskarżenia i należy do jego wymogów konstrukcyjnych, którego brak nie może być przez stronę naprawiony (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2008 r., II BU 56/07, LEX nr 452485).

Z kolei co do drugiego kryterium dopuszczalności skargi z art. 424¹ § 2 k.p.c., czyli wyjątkowości przyczyn nieskorzystania przez stronę z przysługujących jej środków zaskarżenia wyroku, godzi się zauważyć, że w świetle poglądów judykatury okoliczności, w jakich doszło do niezaskarżenia wadliwego - z punktu widzenia strony - orzeczenia, mają zasadnicze znaczenie dla odpowiedzialności subsydiarnej Skarbu Państwa, to bowiem strona winna wykazać, że za pomocą dostępnych jej środków prawnych uczyniła wszystko, żeby uniknąć szkody lub zapobiec jej powstaniu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2008 r., II BU 56/07, LEX nr 452485). Podkreśla się, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest niedopuszczalna, jeżeli była możliwa zmiana lub uchylenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych, a skarżący nie skorzystał z możliwości ich wniesienia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2006 r., I BU 2/05, LEX nr 299165 i z dnia 5 lutego

2007 r., I BU 12/06, OSNP 2008, nr 5-6. Poz. 82). Sytuacja taka ma zaś miejsce zarówno wtedy, gdy strona świadomie zrezygnowała z wniesienia przysługującego jej środka zaskarżenia, jak i w przypadku zawinionego przez nią nieskorzystania z dostępnego środka prawnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2008 r., V CNP 187/07, OSNC – ZD 2008, nr 4, poz. 107). W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało wyjaśnione, że przyczyny nieskorzystania przez stronę z przysługujących jej środków zaskarżenia w rozumieniu art. 424¹ § 2 k.p.c. muszą mieć charakter wyjątkowy w znaczeniu obiektywnym, co oznacza, że chodzi o szczególne okoliczności obiektywnie uniemożliwiające stronie wniesienie środka zaskarżenia, a nie o okoliczności subiektywne, wynikające z woli lub zaniedbań strony. Wnosząc skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, strona musi zatem wykazać, że nieskorzystanie przez nią z przysługującego środka prawnego nastąpiło z wyjątkowych powodów mających charakter siły wyższej, takich jak ciężka choroba, katastrofa, klęska żywiołowa, czy wyjątkowych okoliczności leżących po stronie osób trzecich, np. błędna informacja udzielona przez pracownika sądu, które to okoliczności obiektywnie rzecz biorąc uniemożliwiły wniesienie środka zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 2 lutego 2006 r., I CNP 4/06, OSNC 2006, nr 6, poz. 113; z dnia 19 grudnia 2006 r., II CNP 112/06, LEX nr 610073; z dnia 7 lutego 2008 r., IV CNP 217/07, OSNC-ZD 2008, nr 4, poz. 114 oraz z dnia 10 sierpnia 2010 r., II CNP 38/10, LEX nr 603890 i II CNP 39/10, LEX nr 603891). Nie ma natomiast takiego charakteru sytuacja, gdy strona zrezygnowała z wniesienia środka zaskarżenia, bowiem w jej ocenie nie miała do tego podstaw i nie wierzyła w jego skuteczność (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2007 r., IV CNP 37/07, LEX nr 315545).

Odnosząc powyższe rozważania do realiów niniejszej sprawy, należy podkreślić, że ubezpieczonemu przysługiwała apelacja od wyroku Sądu Okręgowego w R. dotyczącego przyznania wnioskodawcy prawa do emerytury. Skarżący nie wskazał zaś jakichkolwiek przyczyn, z jakich nie skorzystał z tego środka prawnego. Tymczasem tylko okoliczności stanowiące niezawinioną przez stronę przyczynę niewykorzystania dostępnych środków prawnych do wzruszenia

wyroku mogłaby świadczyć o istnieniu wyjątkowego wypadku w rozumieniu art. 424¹ § 2 k.p.c.

Skarżący nie spełnił też wymagania z art. 424⁵ § 1 pkt 5 *in fine* k.p.c., przez zawarcie w skardze wyodrębnionej, juretrycznej argumentacji, przedstawiającej jakie podstawowe zasady porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo prawa człowieka i obywatela narusza zaskarżony wyrok i wskazania, na czym polegała obraza przepisów mających znaczenie dla ich obrony. Podniósł jedynie, że odmowa przyznania prawa do emerytury zgodnie z przepisem art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, mimo spełnienia wymogów ustawowych, narusza porządek prawny w RP i godzi także w podstawowe prawo konstytucyjne człowieka, jakim jest ustawowa realizacja konstytucyjnego prawa socjalnego, jakim jest prawo do zabezpieczenia społecznego zgodnie ze spełnianymi wymogami ustawowymi. Dopiero w uzasadnieniu skargi nawiązał w tym zakresie do art. 32 i art. 67 Konstytucji RP. Wypada zauważyć, że naruszenia pierwszego z wymienionych przepisów Konstytucji RP nie objęto podstawą zaskarżenia ani wnioskiem o stwierdzenie niezgodności z prawem zaskarżonego wyroku. Natomiast obraza drugiego z powołanych przepisów skarżący upatruje w nieprzyznaniu mu prawa do emerytury mimo spełnienia ustawowych przesłanek nabycia tego prawa. Tymczasem z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że ubezpieczony nie spełnił wynikających z art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przesłanek 25 lat stażu składkowego i nieskładkowego oraz 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Przedstawiona przez skarżącego motywacja sprowadza się w istocie do polemiki z dokonaną przez Sąd pierwszej instancji oceną dowodów i poczynionymi na tej podstawie ustaleniami faktycznymi. Zgodnie zaś z art. 424⁴ k.p.c., podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustania faktów lub oceny dowodów.

Mając powyższe na uwadze, z mocy art. 424⁸ § 1 i 2 k.p.c. orzekł o odrzuceniu skargi.

